

Polarforskningen og den historiske Kritik.

Geografisk Tidsskrift, Bind 20 (1909)

Link til pdf:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/gto/gto_0020-PDF/gto_0020_67476.pdf

Link til webside:

<http://tidsskrift.dk/visning.jsp?markup=&print=no&id=67476>

pdf genereret den : 22/5-2008

Guldmedalje, som Dr. Hedin er Indehaver af, og paa For- og Bagsiden af Sökkelen var anbragt Sølvplader, der bar følgende Indskrifter: „Til Sven Hedin fra Det kgl. danske geografiske Selskab den 27. April 1909“ og Tibet 1906—1908.

Kommandøren overgav i en humoristisk Tale denne

Erindring til Dr. Hedin fra Selskabet, og Dr. Hedin takkede for Gaven ved at udbringe en Skaal for Selskabets 1. Vicepræsident Lensgreve Raben-Levetzau.

Den livlige Sammenkomst, hvori en talrig Forsamling af Damer og Herrer deltog, sluttede først sent.

Polarforskningen og den historiske Kritik.

Af

Axel Anthon Bjørnbo.

II.

Polarforskningens Grundlag.

Kaster man Blikket ud over Polarverdenens Historie under Synsvinklen „Menneskeslægten's Evne til ad Snille's Vej at besejre Polaregnenes haarde Natur, Kulden, Mørket, Sneen, Isen og Jordens Ufrugtbarehed“, støder man først og fremmest paa den Kendsgærning, at Mennesket kun ganske langsomt opdrages til at blive den sejrende i denne Kamp, og egentlig kun gør det gennem de mange Generationers fortsatte Liv i Polarlandene og den dermed følgende legemlige Hærdning og aandelige Udvikling i een bestemt Retning med tilsvarende Stagnation i de fleste andre.

Der er jo ingen Tvivl om, at den evropæiske Kultur først i de aller seneste Tider har antaget saa teknisk raffinerede og alsidige Former, at den har formaaet at yde Evropæerne nogen virksom Støtte i Kampen mod Polarnaturen, ja man vil endog kunne paavise Perioder, hvor en stærk Fremgang i den evropæiske Kultur har gjort den hvide Race mindre egnet til at bestaa denne Kamp, end den var paa et tidligere, forholdsvis primitivt Udviklingstrin.

Dette hænger selvfølgelig sammen med, at Kulturen som Regel blødagliggør Mennesket, forvæmper det og udvikler den contemplative Evne paa Bekostning af den legemlige Kraft; men det beror maaske endnu mere paa, at Evropæernes Kultur i lange Tider mindre bestod i tekniske end i intellektuelle Fremskridt, og at selve de tekniske Fremskridt og det Fond af Kløgt, de beroede paa, helt og holdent var bundet til og beregnet paa det Milieu og de Naturforhold, de vedkommende Opfindere og Udevere ved Fødslen tilhørte. Det, der

naturligt fremkaldte og har den tekniske Udvikling i Evropa og Amerika, var økonomiske Interesser. De opfindsomme Hoveder gav sig begribeligvis ikke i første Række til at udspekulere Midler til at betvinge Naturen i Egnene om Nordpolen, og gjorde de det, kom de almindeligvis til at undvære det økonomiske Rygstød, der maa til for at udvikle nye Opfindelser og gøre dem anvendelige i Praxis. Lad os tage et Par Eksempler: En Opfindelse som Bogtrykkerpressen vil kun ad Omveje og ganske indirekte kunne faa nogen Betydning for Polarforskningen, og for selve Polarfolkene paastaas det endog, at den har haft en direkte fordærvelig Indflydelse. En saa betydningsfuld Opfindelse som Jærnbannerne vilde utvivlsomt gøre Fiasko, om man søgte at bringe den i Anvendelse i de egentlige Polarlande. Begge disse Opfindelser, der hver for sig betegner mægtige kulturelle og tekniske Fremskridt, er tydelig nok opstaaet af og beregnet paa et helt andet Milieu end Polarverdenens.

Der er, som vi senere skal se, en Række andre af den hvide Races mest betydningsfulde tekniske Fremskridt, som man har søgt at omplante til Polarlandene og udnytte i Polarforskningens Tjeneste, men som hidtil er slaaet ynkelig fejl; der er andre, som man kun ved særlige Fif har gjort brugbare; der er — fraset specielle videnskabelige Apparater — yderst faa Opfindelser, som de hvide Mænd kan rose sig af at have gjort til Gavn for dem, der var henvist til at leve og søge deres Livs Ophold i Polarlandene, eller til Brug i Kampen for Polarregionernes Udforskning.

Langt snarere maa man gøre den noget ydmygende Indrømmelse, at det 19. Aarhundredes Opsving paa Polarvæsenets Omraade og dets forholdsvis imponerende Resultater for en meget væsentlig Del skyldes, at man mere eller mindre bevidst har forstaaet at tilægge sig den ensidige og stærkt begrænsede, men til Forholdene afpassede og paa sin Vis meget høje Kultur, som Polarfolkene sidder inde med, og som de har erhvervet gennem mange Slægtleds Erfaringer og bitre Kamp for Føden. Ja, for en ikke ringe Del hviler Polarforskningens Resultater i det forløbne Aarhundrede paa, at man har taget Polarfolkene i sin Tjeneste og altsaa ligefrem afkøbt dem deres paa de enkelte Punkter, det kom an paa, kulturelle og legemlige Overlegenhed.

Det er ikke vanskeligt at levere Bevis for, at den moderne Polarforsknings Metoder og Resultater i fuldt saa høj Grad hviler paa de eskimoiske, indianske, lappiske og sibiriske Folks Kultur, som paa den hvide Races mangehaande tekniske Opfindelser og store kulturelle Overlegenhed i det hele taget.

Det er let nok at gøre denne Konto op.

Polarforskerne saavel som Hvalfangerne har udnyttet og tilegnet sig Polarfolkernes Befordringsmidler (Hundeslæder, Kajaker, Konebaade, Kanoer, Skier, Snesko og Truger), deres Husdyr (Polarhunde og Renner), Boliger (Snehytter, Skindtelte, Jordhuler), Næringsmidler (Spæk, Tran, Pemmikan), Beklædningsgenstande (Finnesko, Kamikker, Skindpelse, Hovedhætter) og Jagtredskaber (Harpuener, Lænsere).

Paa de tilsvarende Punkter har vore egne Hjælpemidler hidtil vist sig helt igennem eller ved given Lejlighed mere eller mindre ubrugbare, nemlig Befordringsmidler (Dampskibe af Jærn eller med Hjul, til Dels ogsaa Sejlskibe og Skruedampere af Træ, Luftske, Automobile, Vogne, Drager og Lastdyr saasom Heste og Muldyr), Boliger (Sten- og Træhuse), Næringsmidler (Korn og Grønsager, Kartofler, Saltmad og Delikatesser), Husdyr (Køer, Faar, Geder, Fjerkræ, Brevduer og Hunde af alle Racer paanær Polarhundene), Beklædningsgenstande (Læderstøvler, Linned- og Bomuldsstoffer) og Jagtredskaber (Skydevaaben, som Evroperne er kommet til kort med overfor de fleste Havdyr i Ishavet).

Først en ganske særlig Tillempning af vore selvopfundne Hjælpemidler har i de fleste Tilfælde gjort dem fuldt anvendelige til at overvinde de særegne Naturhindringer i det yderste Nord. Vi behøver blot at nævne Skibenes særlige Konstruktioner (hævelig Skrue og Ror, indbygget Køl, flad Bund, Forhudning, indre Forstøtning osv.), særlige Varmeisoleringskonstruktioner

(Kork, Filt, Linoleum, Rensdyrhaar, Dækoverbygning) og Kogeapparater samt Jagtredskaber (Harpunbøsser) og Konserveringsmetoder (Henkogning, Kondensering).

Polarverdenens Erobringshistorie er derfor i første Række Historien om Polarfolkernes Kulturudvikling, Levevis, Vandringer og Rejsemetoder, og først i anden Række om den hvide Races Sørejser og Farter over Is- og Snemarker. Til dette Resultat kommer vi ogsaa, naar vi ser paa, hvem der først har lagt Polarlandene under Mandefod. Om end ikke overalt, saa dog paa de allerfleste af de Kyststrækninger, som hører til det asiatiske og det nordamerikanske Fastlands Polaregne samt paa Grønland og Øerne nord for Amerika har man truffet Polarfolk eller Sporene af dem¹⁾; ogsaa Novaja Semlja og de nysibiriske Øer var dem bekendt. Kun de enkelte isolerede Øgrupper som Spitzbergen og Franz Josefsland og Smaaøerne ude i Ishavet (Jan Mayen, Mevenklint, Beeren Eiland, Ensomheden, Henrietta- og Jeanetteøerne osv.) var det forbeholdt den søførende hvide Race at naa først til. Det tør derfor paastaas, at Søskibet beregnet paa det aabne Hav lige til den nyeste Tid var det eneste Hjælpemiddel af dem, Evroperne havde fremfor Polarfolkene, som evnede at aabne dem Kendskab til Lande, som maatte vedblive at være lukkede for Folk med selv den højst udviklede Polarkultur, vi kender. Men denne Evroperernes Force, Havskibet, svigtede som Regel eller dog meget ofte, saasart man var kommet over Tærskelen til Polaregnene, navnlig saasart den kolde Aarstid indtraadte med det maanedlange Mørke og de voldsomme Isskrninger.

Overlegenheden hos de Folkeslag, der var blevet trængt ud i Polaregnene og tvunget til at søge deres Livsophold der og til at tilpasse deres aandelige og legemlige Færdigheder til de derværende særlige Forhold, overfor selv de mest fremragende blandt Jordens andre Racer, ser man ogsaa klart deraf, at Skarer af evroperiske Mænd har hungret og er bukket under for Kulde og Sult i Egne, hvor Polarfolkene har levet og ernæret sig selv, deres Koner og Børn uden Spor af Hjælp udefra. Vi behøver blot at erindre om Franklins Folk, der omkom af Hunger for Øjnene af Eskimokvinder, om Greeleys Folk, der laa fast og døde den ene efter den anden faa Mil borte fra en Eskimostamme, der levede i bedste Velgaaende, om Melville og hans Baadsmandskab, der blev frelst, fordi de traf indfødte paa den østlige Side af Lenas Delta, medens hans Chef (De Long) og dennes Folk, der ingen indfødte traf, omkom paa Vestsiden.

¹⁾ Se f. Ex. Meddelelser om Grønland 31, Tavle IV.

Overlegenheden giver sig endvidere klart til Kende, naar man ser, hvorledes hele Skibsmandskaber af Evropæere eller Amerikanere er blevet frelst fra Hungerdøden alene ved et Par dygtige Eskimoer, saaledes som Tilfældet var med Folkene fra Polaris, da de i 1872 drev paa en Isflage fra Smiths Sund helt ud i Atlanterhavet.

Mange af den nyere Tids Ekspeditioner har da ogsaa helt eller delvis beroet paa Polarfolkene Medvirken. Som de mest nærliggende Eksempler kan vi nævne de danske Ekspeditioner i Grønland, der næsten alle¹⁾ har beroet paa Støtte af Eskimoerne, blandt dem ganske særlig den danske Konebaadsekspedition i 1884—85, Mylius Erichsens første Ekspedition samt de ældre under Peder Olsen Walløe og Graah. Men ogsaa Amstrup-Ekspeditionen var tildels baseret paa det faste Støttepunkt, man havde i Angmagssalik, og Danmark-Ekspeditionen hvilede i væsentlig Grad paa Medvirken af Eskimoer, der skulde skaffe Hundemad og være Slædeførere; og det var endelig en Eskimo (Jørgen Brønlund), der bragte de vigtige Resultater fra Slæderejsen i Sikkerhed, efter at hans hvide Fæller var bukket under. De amerikanske Ekspeditioner har ogsaa delvis (Hayes, Kane, Hall) eller helt og holdent (Peary) været afhængig af eskimoisk Bistand, og Hovedfejlen ved Greeleys var, at den ikke var det. Ogsaa Norden-skiöld og Nansen mobiliserede Polarfolkene (Lapperne) for at faa Indlandsisen undersøgt. Ja endog de selvbevidste og som Polarforskere gennemgaaende for selvkloge Englændere blev, da det kneb, nødsaget til at søge Hjælp hos eskimoiske eller danske Grønlændere. Eskimoen Adam Beck ledsagede saaledes John Ross i 1850, Danskeren Carl Petersen var med Penny 1850, Kane 1853 og Mac Clintock 1857—59, og den berømte Hans Hendrik tog Del i baade Kanes, Hayes', Halls og Nares' Ekspeditioner og frelste som sagt Halls Folk, da de havde forladt Skibet og var kommet i Drift med Isen. Den sidste Franklinekspedition (ledet af Amerikaneren Schwatka og beskrevet af Klutschack) bestod i en hel Eskimokaravane, og de fire Hvide, der var med, havde tilbragt en Vinter med at hærde sig og studere Eskimoernes Vaner for at lære dem Kunsten af. Overhovedet er Rejserne baade paa det amerikanske og det asiatiske Fastland fra de ældste Tider gennemført ved Hjælp af Polarfolkene eller deres nærmeste Naboer (Indianerne, Eskimoerne, sibiriske Folkefærd).

Nogel af det allervigtigste, man har lært af Eski-

¹⁾ Ryders Ekspedition i 1892 danner bl. a. en Undtagelse.

moerne — foruden af egen bitter Erfaring — er Farligheden ved i Egne, hvor Jagtudbyttet er stærkt begrænset — d. v. s. Provianteringsspørgsmaalet særlig vanskeligt — at rejse mange sammen. — Franklins Mandskab talte 129 Mand, Greeleys 23, paa Fram var der kun 11 og kun 1 Mand tog Nansen med paa sin Slæderejse.

Ser vi endelig paa de Nyopdagelser af Polarlande, som skyldes den hvide Race, og først og fremmest paa dem, hvor Polarfolkene ikke var kommet os i Forbødet, saa er det ret overraskende at se, i hvor mange Tilfælde disse Opdagelser skyldes Uheld eller dog rene Tilfældigheder.

Grønland opdagedes i det 9. Aarhundrede af Gunnbjørn, Ulf Krakes Søn, som blev „forslaaet af Storm vesterpaa fra Island“. Det nordamerikanske Fastland fandtes Aar 1000 af Leif den Lykkelige, da han paa Hjemvejen fra Norge til Grønland blev slaet ud af sin Kurs mod Vest. Spitzbergen opdagedes, saa vidt man kan se, i 1194 af Nordboere, der blev slaet ud af deres Kurs. Franz Josefsland blev rimeligvis første Gang betraadt i det 17. Aarhundrede af den hollandske Hvalfanger Cornelis Roule under et Krys nord for Novaja Semlja. Da Spitzbergen atter opdagedes ved Willem Barentszoon i 1596, var Maalet at finde Søvejen til Kina nord om Asien, og naar man lagde Kursen saa langt i Nord, var Grunden simpelthen den, at Forsøgene var mislykket nede langs Fastlandets Kyster, og at man troede, at Isen dannedes langs Land men ikke paa det aabne Hav. Paa samme Rejse opdagede Hollænderne tilfældigvis Beeren Eiland, og nogle Aar senere (1607) stødte Hudson ved et Tilfælde paa Jan Mayen. Da Payer og Weyprecht fandt Franz Josefsland, var de mod deres Vilje blevet drevet derhen af Isstrømmen, fordi deres Skibe ved et Ulykkestilfælde var kommet i Besæt under Forsøget paa at finde en Nordøstpassage ved Novaja Semlja. Øen Ensomheden blev tilfældigvis fundet i 1878 af Hvalfangeren E. H. Johannesen. De Øer, som De Long fandt nord for Asien, blev han drevet hen til af Isstrømmen, som hans Skib var indesluttet i. Arkipelaget nord for Amerika blev fundet først af de gamle Nordboere, senere af Baffin, tilsidst af Parry og dennes Efterfølgere udelukkende ved at følge Grønlands eller det nordamerikanske Fastlands Kyster, men det var forresten i Hovedsagen kendt og befaret af Eskimoerne. Den sidste store Opdagelse af nyt og virkelig jomfrueligt Land — paa den anden Fram-Ekspedition — skyldtes det Uheld, at Sverdrup ingen Fremgang fandt i den Retning, hvor hans Maal laa.

Polarverdenens Historie er derfor paa en Gang Historien om de primitive Menneskers Evne til i Tidernes og Slægternes Løb at erhverve sig netop det Maal af og den Form for Kultur, som passer for den Natur, hvori deres Liv skal føres, og samtidig Historien om de enkelte Menneskers Mangel paa Evne til at akklimatisere sig og gøre sig til Herre over Naturforhold, hvori de ikke ved Fødsel, Arv og Tradition hører hjemme. Det er Historien om Slægtens Intelligens, Sejghed, Begrænsnings- og Tilpasningsevne i Mod-sætning til Individets Mangel paa aandelig og legemlig Elasticitet, naar det anbringes under nye Vilkaar, hvor den hjemlige Kultur ikke gælder mere. Det er Læren om Instinktets Overlegenhed over Forstanden. Det er, om man vil, Lovene for Dyre- og Plantearternes Akklimatisationssevne overført paa Menneskeracerne.

Et Par af de mærkeligste Beviser paa disse Love for Menneskegeografien — som man kunde sige i Analogi med Dyre- og Plantegeografien — danner Historien om den hvide Races Kolonisationsforsøg i Grønland og om Russernes forgæves Forsøg paa at under-vinge Tschuktscherne.

Skønt Nordboerne fik Lov til uhindret af andre Folkeslag i tre—firehundrede Aar at akklimatisere sig i Grønland, skønt de kom fra de Egne af Evropa (Skandinavien), hvor de Vilkaar, den germanske Folkestamme levede under, lignede Polarlandenes mest, og skønt de dengang, da Kolonisationen tog fat, ikke havde været udsat for den sydlandske Kulturs blødagtiggørende Paa-virkninger, saa viste det sig dog, at Kolonierne i Grønland sank sammen i sig selv som det møre Træ, saasnart de ikke kunde suge Næring og Kraft fra Hjemlandet. Skønt den Folkestamme, der havde bidt sig fast paa Grønlands Vestkyst, hørte til en af de mest krigerske i den hvide Race, skønt denne Stamme havde kuert mægtige Folk i Evropa, underlagt sig Lande, oprettet Riger og udbredt Skræk over hele Evropa, kom den dog ynkelig til Kort i Sammenstødet med en med Krig saa uvant og i Antal saa svag Folkestamme, som Eskimoerne faktisk var. Det betød lidet, at de gamle Nordboere var store, til Krig velbevæbnede, selvbevidste og slagslystne Kæmper, medens Eskimoerne var smaa blot til Jagt udrustede, taalsomme og fredsommelige „Skrælinger“. Kæmperne stod paa Lærfodder, fordi de ikke som Dværgene var indlevet med Naturen i det Land, hvorom Kampen stod, fordi de ikke besad den gennem mange Slægtled skabte Polarkultur. Eskimoernes Letbevægelighed baade til Lands og til Vands, med andre Ord deres skrøbelige Skindbaade og Hundeslæderne, gav dem den absoluteste Overlegenhed over-

for Nordboerne, der efter Hjemlandets Skik boede spredt paa faste Bopladser (Gaarde). Eskimoernes lette og snildrige Jagtvaaben sikrede dem Førsteretten til det Bytte, man var henvist til at leve af, medens Nordboernes svære Krigsvaaben og tunge Redskaber nyttede til intet, naar det gjaldt en Kamp om det daglige Brød.

Ogsaa Hans Egedes Kolonisationsforsøg var jo Gang paa Gang ved at strande; det kunde kun fortsættes paa Grund af Eskimoernes utrolige Taalsomhed og Godmodighed — d. v. s. de danske Kolonier lever i Virkeligheden kun af Grønlændernes Naade og af den pr. Skib aarlig tilførte evropæiske Kultur. Hvis Skibsfarten paa Grønland hørte op, vilde de danske Kolonier gaa til Grunde, ligesaa sikkert som den elektriske Lampe gaar ud, naar der brydes af for Strømmen.

At denne kunstige Kulturtilførsel af en i Polarlandene kunstlet Kultur har virket fordærvende og ødelæggende paa det Polarfolk, som man har gjort til Forsøgskanin for Kulturpodningen, siger sig selv. Men selv om det ikke gjorde det, saa har bl. a. Fr. Nansen i en af sine Bøger — vel nok den bedste — ført Beviset for Umuligheden af en Fusion af to saa forskelligartede Kulturer som den eskimoiske og den germanske, og paavist, at det Forsøg, man i saa Hensende i den bedste Hensigt af Verden har gjort i Grønland, blot har tjent til at undergrave den oprindelige sunde til Naturforholdene passende Polarkultur.

Hvad W. Thalbitzer for nogle Maaneder siden her i dette Tidsskrift har meddelt om Forholdene ved den nyoprettede danske Missionsstation i Angmagssalik, viser i ganske samme Retning. Trods sin meget beherskede Form bryder ogsaa Thalbitzer Staven over den hvide Races Forsøg paa at hibringe Eskimoerne sin Religion og sin Kultur. Og hvor betegnende er det ikke, at Thalbitzer, der bedre end nogen anden har Forudsætningerne for at dømme i denne Sag, maa tilstaa, at det eneste ikke skadelige, men tværtimod særdeles nyttige, vi har indført i Østgrønland, er „Skierne“, d. v. s. ikke et evropæisk Kulturprodukt, men et af de Midler, som den gamle Verdens Polarfolk og Folkene, der i det indre Asien levede under lignende Vilkaar, fra ældgammel Tid har benyttet i deres Kamp med Sneen.

Tschuktscherne, der til Held for dem ikke besidder de amerikanske Eskimoers Taalsomhed og Eftergivenhed, har intet taalt af deres Nabostammer og heller ikke tilladt den hvide Races Overgreb, hverken i politisk eller religiøs Henseende. Medens man kender mere end et Eksempel paa, at de amerikanske Eski-

moer næsten modstandslost har ladet sig slagte og mishandle af Indianerne, har Tschukscherne holdt sig sine Naboer Koryakerne fra Livet og intet ladet sig byde. Medens Grønlænderne har ladet sig baade regere og misregere af Nordmænd og Danske, har Tschukscherne resolut med Vaaben i Haand afvist Russernes gentagne Angreb, til det mægtige russiske Rige har indset Nødvendigheden af at nøjes med et Skinherredømme og Fordelene ved en livlig Handelsforbindelse med et i Virkeligheden frit Folk, et nyt og mærkeligt Bevis for den evropæiske Kulturs Underlegenhed, saasnart Tærskelen til Polarverdenen er overskredet.

Under disse Omstændigheder vil man forstaa, hvorfor den hvide Races Optræden i Polarlandene kom til at bestaa dels i spredte og mislykkede eller uheldbringende Erobrings- og Kolonisationsforsøg, dels i en fortsat Række ihærdige, men som oftest — og i Begyndelsen altid — mindre velbergnede og kortvarige Forsøg paa Opdagelser og Undersøgelser. I Begyndelsen var Formaalet med disse dristige, men gennemgaaende slet planlagte og usystematiske Fremstød økonomiske Fordele: Indvinding af Metaller, af Fiskeriprodukter, Aabning af nye Handelsveje. Først i en meget sen Tid blev selve de geografiske og naturvidenskabelige eller etnologiske Undersøgelser Maalet, saaledes som det nu er Tilfældet, naar da ikke det at sætte en Rekord er blevet det eneste Formaal.

Det, der har været et fælles Præg for næsten alle Polarekspeditioner op til vor egen Tid, er det, at Forskerne kun er optraadt som Gæster paa Polarscenen, og at Gæsterollernes Længde i Reglen har maattet afpasses efter, hvor megen Proviant der var Plads eller Raad til at medtage. Proviantering paa Stedet indlod man sig ganske vist hellere end gerne paa, naar en gunstig Lejlighed frembød sig; men det hørte ikke med til Programmet; man indrettede ikke Ekspeditionens Deltagere og disses Antal efter det Hensyn. Man skabte ikke ny Kultur efter Forholdene, men slæbte sin egen Kultur med sig og bandt sig derved en i mange Tilfælde unødvendig Lænke om Benet.

I lang Tid dristede man sig ikke en Gang til at tage Kampen op med Vintermørket. Hvad der ikke kunde udrettes paa een Sommer, maatte man opgive. De enkelte nødtvungne Overvintringer fristede ikke til frivillig Efterfølgelse; thi man var klar over, at man hverken besad legemlig Kraft, Beklædning, Boliger eller Levnetsmidler, som gjorde en skikket til at modstaa den arktiske Vinter. Først lidt efter lidt og under stadig Frygt og Bæven kom Overvintringerne med paa det forud fastsatte Program. Naar denne Frygt og

Grunden til den efterhaanden svandt bort, skyldtes det maaske knap saa meget de tekniske Midler til Proviantkonservering, som tilfældigvis i Mellemtiden var blevet opfundet i Hjemlandet og taget i Brug af Polarforskerne, som Nødvendigheden af at udstrække Undersøgelserne til Vinterekspeditioner med Slæde, den Gang alt blev sat ind paa at finde Franklin.

Det er ogsaa meget karakteristisk, at Franklin-katastrofen virkede mere udviklende paa Polarforskningen end de foregaaende Aarhundreders Erfaringer, og at Grunden hertil var, at den engelske Regering og Marine i dette Tilfælde blev tvunget til at kaste al sin engelsk^e Selvklogskab over Bord og hensynsløst gribe til alle Midler, ikke blot til Bistand af engelske Koffardfolk (Hvalfangere) og Udlændinge (Amerikanere, Danske, Franskmand), men den maatte som sagt endogsaa nedlade sig til at tage Eskimoer i sin Tjeneste og lære af dem.

Medens man lidt efter lidt — Englænderne meget sent og først efter haarde Lærepenge — vandt Overbevisningen om, at der ikke i Polaregnene lod sig aabne Handelsveje til Østasien, der kunde komme til at spille nogen praktisk Rolle, og man af gentagne Skuffelser havde ladet sig belære om, at Guld kun undtagelsesvis — Klondyke — hører hjemme i disse Egne, saa kom der allerede tidlig en regelmæssig Fangst af Ishavets Dyr (Hvaler og Sæler) i Gang. Og denne regelmæssige Udbytning af Ishavets Rigdomme kom til at betyde meget for Polarforskningens Udvikling. Her skabtes nemlig i Tidens Løb indenfor en bestemt Klasse Folk en solid, paa praktisk Erfaring hvilende Tradition. Hvalfangerne dannede en lille Verden for sig med sine egne snævre Grænser, men indenfor disse Grænser med sin egen Kultur, som gik i Arv fra Fader til Søn, fra Slægt til Slægt; og Grundlaget for denne Kultur var det solidest mulige: Nødvendigheden af at tjene Livets Ophold paa den fra Barnsben til lærte Maade.

Hvalfangerskibene blev derfor en ypperlig Planteskole for Mænd, der kunde bruges til Polarforskning og var fortrolige med de Sider af denne, som vedrørte Søen og Havisen. Om man besad en Statistik derover, vilde man med Tal kunne paavise, at en ikke ringe Procent af Besætningerne paa Polarforskernes Skibe har været udlærte Hvalfangere, at Skibsførerne ofte er Hvalfangerkaptajner, og at man overhovedet nødig indlader sig paa Isnavigation uden at have en dygtig i Hvalfangeriets Tjeneste oplært Isnavigator med om Bord. Der er endvidere mere end en af dem, hvis Navne betyder noget i Polarforskningens Historie, der

ikke har nøjedes med at tage Hvalfangerne i deres Tjeneste, men som selv har begyndt med at gaa praktisk i Skole i Hvalfangerskibene. Vi kan nøjes med at nævne A. H. Markham og Fr. Nansen som Eksempler. At mange af dem, der var Hvalfangere af Profession, har følt sig draget af Polarforskningen, og takket være de særlig gode Forudsætninger til at yde noget paa dette Omraade, som de sad inde med, virkelig har bidraget væsentlig til Forskningens Fremme, er vel kendt. Det er nok som Bevis at nævne Navne som Penny, E. H. Johannesen, Elling Carlsen og Svend Foyen.

Ogsaa i andre Henseender har Hvalfangstens specielle Kultur haft væsentlig Betydning for Polarforskningen. Det er nemlig eller var i lang Tid Hvalfangstens praktiske Fordringer, der fremtvang en fortsat Udvikling paa Skibskonstruktionens Omraade i Retning af at dygtiggøre Skibene til at modstaa Skrueisen og virke som Isbrydere. Mange Hvalfangerskibe er i Tidens Løb blevet købt af Polarforskerne og brugt til Polarforskning, og mange — efterhaanden alle — de Skibe, der bestemtes til at tages i Polarforskningens Tjeneste, blev ombygget efter Hvalfangerskibenes Mønster. Dog var der i de Opgaver, et Hvalfangerskib skal løse, og i dem, man ofte maa fordrø af et Polarskib, saa principielle Forskelligheder, at Hvalfangerskibene kun var halvt egnede til Polartjeneste; de var nemlig ikke indrettet til eller beregnet paa Overvintring, heller ikke paa den egentlige Pakis, og paa den anden Side skulde de opfylde to Fordringer, som spillede en mindre Rolle for Polarskibene: Sødygtighed og stor Lasteevne.

Alt i alt maa det dog siges, at den i Hvalfangstens Tjeneste skabte Kultur har baaret den hvide Races Polarforskning frem, og at det er denne Kultur, Polarfarerne i det 19. Aarhundrede har hentet sine Impulser og Erfaringer fra paa det særlige Omraade, Søvæsenet, hvor der intet var at lære af Polarfolkene.

Dette er da den røde Traad, der gaar gennem Polarforskningens Udviklingshistorie, at her mødte der den hvide Race en Række Opgaver, som dens Kultur ikke blot ikke satte den i Stand til at løse, men hvor Kulturen i mange Henseender var den en Hindring for at yde det, der fordredes, et Omraade, hvor Individets Intelligens som oftest slog Klik, fordi den Kultur, der manglede, ikke lod sig skabe af Enkeltmand, men kun af Slægternes Række, og fordi de Mænd, der tog sig Opgaverne paa, vovede sig ind paa Kamp med en Natur, der var dem i Bund og Grund fremmed og vedblev at være det, fordi de kun dristede sig ind i Polarverdenen med en Lænke om Benet, og var om en Hals, naar den brast. At det gjaldt at slaa en Streg

over det tillærte, at søge tilbage til et elementært Naturliv paa de haardest mulige Betingelser, kort sagt at leve sig ind i den Verden, man vilde beherske, det var man mange Aarhundreder om at indse.

Naar man forbavses over, hvor uendelig ringe en Rolle Snillet synes at spille ved Siden af Modet og Energien netop i Polarforskningens Historie fremfor paa saa mange andre Omraader, saa danner de her givne Grunde sikkert Forklaringen derpaa; thi det er jo ganske urimeligt at antage, at Indskrænkethed fortrinsvis skulde have været en Vuggegave for arktiske Rejsende.

Hvilken nu end Forklaringen er, saa meget er sikkert, at i lange Tider viser Polarforskningens Annaler os Billedet af Naturens og Tilfældighedernes Magt over og Spil med de afmægtige hvide Mænd. En vellykket Ekspedition kan ganske regelmæssig eftervises at være en Blanding af Energi og Held eller at skyldes den Omstændighed, at Tilfældet førte en den rette Vej; den mislykkede eller forulykkede Ekspedition kan næsten lige saa ofte paavises at skrive sig fra en Blanding af Energi og Uheld; thi uden Energi og en vis Dristighed til at sætte noget ind, vove en personlig Indsats, bliver der som oftest hverken Tale om vellykkede eller mislykkede Foretagender, men kun om matte Tilløb, der er døde i Fødselen.

Kommer undtagelsesvis den menneskelige Klogskab til at spille en nævneværdig Rolle ved Begivenhedernes Udvikling, saa er det snarest i Form af klog Taalmodighed til at afvente det rette Øjeblik og gribe det, saasnart det er der (Nordenskiöld's Princip), eller i Form af den seje Udholdenhed og paagaende Energi, der altid er paa Pletten og prøver alle Chancer, i Overbevisningen om, at den gode Chance — Heldet — tilsidst maa indtræffe og føre en til Maalet (Peary's Princip). Kun glimtvis møder man derimod geniale Tanker af den Slags, som bærer sin Ophavsmand frem gennem Vanskelighederne og sætter ham i Stand til at blive Naturens Hersker og Tilfældets Mester. Det enkelte Individ's Evne til ad Forstandens og Forudberegningens Vej at tvinge Udviklingen frem er og bliver en Undtagelse. Og at dette er Tilfældet, skal det være vort Formaal at paavise i det næste Afsnits Overblik over Polarforskningens trinvis Udvikling og Polarlandenes stykkevis Erobring. Derfor vil vi navnlig dvæle ved de Mænd, der som Erik den Røde, Willem Barentszoon, Henry Hudson, Vitus Bering, Parry, Mac Clintock og A. E. Nordenskiöld ved nye Ideer, nye Metoder eller en systematisk Planlæggelse eller Udførelse af Arbejdet har haft grundlæggende Betydning for Udviklingen op til vor egen Tid.

Først i den allernyeste Tid er man kommet ind paa en maalbevidst Sammensmeltning af Polarfolkernes Kultur, Hvalfangernes Erfaringer, den moderne Tids tekniske Fremskridt paa alle Omraader samt Nyopfindelser, som er gjort udelukkende med Polarforskningens Formaal for Øje, endelig Legemets systematiske Hærdning og Dygtiggørelse til Arbejdet i Polarverdenen, det Hele baaret af et grundigt Studium af ældre Tiders Forskning.

Ved denne Nydannelse af hele Forskningsmetoden er det trods spredte Tilløb af andre (Nordenskiöld, Peary, Holm og Garde, André) Fridtjof Nansen, hvem Historien engang vil nævne som Banebryderen og Grundlæggeren. Ganske fraset de Resultater, han selv har naaet, vil han blive betegnet som den Nybegynder, der i een Person forenede den skarpe Iagttager, det opfindsomme Hovede, det veltrænede Legeme og den meto- diske Arbejder. Lad os f. Eks. sætte det Tilfælde, som Hr. Kragballe nævner i forrige Hæfte, at det bliver Roald Amundsen, der først naar Nordpolen, Saa vil selvfølgelig — deri har Hr. Kragballe utvivlsomt ganske Ret — Amundsens Omgivelser — om ikke han selv — i videste Maal slaa Mønt af dette Kup, saavel i bogstavelig som i figurlig Betydning, og selve Amundsens Navn vil blive berømt over hele Verden og komme til at overstraale baade Pearys og Nansens; men engang i Fremtiden vilde, om dette Tilfælde indtraf, først den enkelte kritiske Historiker og lidt efter lidt Historien, som den skrives og læres i Folkene, fælde samme Dom om Nansen og Amundsen, som den nu f. Eks. fælder om Tycho Brahe og Johannes Kepler, at det var Tycho Brahe, der var den store Nyskaber og Grundlægger, medens Kepler kun var Eleven, der drog den endelige Konsekvens af den store Forgængers omfattende og banebrydende Arbejde og derved naaede Maalet, satte Prikken over i'et.

I eet Tilfælde vilde Dommen paa dette Punkt dog komme til at lyde anderledes, nemlig hvis Amundsen eller Peary eller en anden havde haft Evnen til at samle de spredte Kræfter til et virkelig organiseret Samarbejde. Da vilde en Ekspedition baseret paa Drift over Polarhavet nemlig ikke have været en blot Gentagelse af den første Fram-Ekspedition, men et enkelt og meget væsentligt Led i en stor samlet Plan, ved hvilken en hel Række Opgaver kunde tænkes løst rationelt paa een Gang samtidig med, at de stadig gentagne isolerede Forsøg som Pearys og Einar Mik- kelsens kunde overflødiggøres eller ordnes paa en mere

frugbringende Maade. Her rører vi nemlig ved det, der den Dag i Dag er Polarforskningens Akilleshæl, den store Hovedfejl i denne Forsknings Grundlag, Mangelen paa Samvirken og en hensigtsmæssig Fordeling af Arbejdet. Thi fordi det Forsøg, som i saa Henseende blev foretaget i 1880—90, delvis slog fejl (Greeleys Ekspedition var et Led i det dengang etablerede store Fællesarbejde), burde man ikke have ladet det blive derved, men forsøgt igen. Og navnlig ser det for den kritiske Tilskuer ud, som om det rette Øjeblik til at prøve et enigt Samarbejde netop vilde foreligge, saa snart man besluttede sig til en ny Drift over Polar- bassinet. Tænker man sig nemlig en saadan Drift fore- net med Oprettelsen af en Række faste Observations- og Optagelsesstationer langs Ishavets Kyster, f. Eks. paa de nysibiriske Øer, paa Franz Josefsland, paa Nordkysten af Grønlandskomplekset, paa Prince Pa- trick Øen og ved Point Barrow, alle i traadløs tele- grafisk Forbindelse med det i Drift værende Skib — hvis man da ikke foretrak at lade flere Skibe drive samtidig med et vist Mellemrum imellem sig —, saa vilde man ikke blot faa Lejlighed til at anstille sam- tidige Observationer i større Maalestok, saaledes som Hensigten var i 80'erne, men man vilde ogsaa sikre Befaringen af saa godt som alle Dele af det ukendte Polarhav, fordi man fra Skibet — eller Skibene — kunde afsende Slædepartier i enhver Retning, som ikke behøvede at foretage en lang Frem- og Tilbagejæse, men kunde sendes næsten direkte til en af Optagelses- stationerne. Det er beklageligt, at Peary saa stejlt be- tragter den gamle Verdens Polarforskere blot som Kon- kurrenter, det er endnu beklageligere, at det trods de paa det sidste gjorte Forsøg ikke er lykkedes at forene Evropas Polarforskere om en større fælles Plan, men ganske særlig uheldigt er det i det forhaandenværende Øjeblik, da man atter beslutter sig til at praktisere den af Nansen opfundne Isdriftmetode, at de dygtige og foretagsomme norske Polarforskere synes at mangle Forstaaelse for det internationale Samarbejdes Nødven- dighed, eller, om de har Forstaaelsen, ikke har evnet at faa bragt et saadant til Veje i det Øjeblik, det mere end nogensinde paakræves. Eller skulde det endnu ikke være for sent at faa den planlagte Fram-Eks- pedition omdannet i den her antydede udvidede Skik- kelse, ganske fraset om Peary til Efteraaret atter kommer tomhændet hjem, eller som det maa haabes, i Besiddelse af den „straalende Juvel“, han jager efter?